

КАТАРИНА МИТРОВИЋ,
„ТОПЧИДЕР – ДВОР КНЕЗА
МИЛОША ОБРЕНОВИЋА“

Разматрања, истраживања и тумачења дела репрезентативне културе у Србији модерног доба однедавно су обogaћена студијом *Топчидер – двор кнеза Милоша Обреновића*. Реч је о сложеном ауторском подухвату Катарине Митровић, историчарке уметности из Београда, објављеном под окриљем Историјског музеја Србије 2008. године, који представља резултат методолошке надградње и усавршавања дипломског рада који је због својих изузетних квалитета и препознате научне димензије био овенчан наградом „Павле Бељански“ за најбољи дипломски рад из области историје уметности одбрањен током 2005. године.

Предмет научноистраживачког рада Катарине Митровић умногоме премашује претпостављени монографски приступ једној споменичкој целини назначен у наслову и представља комплексну интердисциплинарну анализу дворског комплекса у Топчидеру, кроз аспекте сложеног симболичног значења двора у оквиру репрезентативне културе XIX века и његове веома активне и стратешки важне улоге у конституисању и инструментализацији политичке и династичке пропаганде његовог оснивача кнеза Милоша. Ауторка је на самом почетку, у предговору, истакла да рад не претендује да понуди апсолутни одговор на проблеме Топчидера, већ једно могуће сагледавање и интерпретацију улоге и значаја ретко очуване репрезентативне амбијенталне целине у Србији. Заснивајући своје сагледавање и тумачење двора на темељима савремених европских изучавања дворске културе, која дворску уметност смештају у шири социјални и културни контекст, Митровићева у први план износи кључну тезу о реверзибилном и неодвојивом односу владара и двора у којем двор истовремено функционише и као систем репрезентације монархове власти и као његова конкретна резиденција. Посебан квалитет овог рада представља ауторкин отворени

дискурс и критичко сагледавање различитих феномена који су чинили друштвено-политички миље посматраног периода. Тумачењем идеја и механизма који су одсудно учествовали у конституисању српске државе у првој половини XIX века, у културолошки и политички нимало једноставној клими балканског подручја, Митровићева је на свеж, методолошки комплексан и веома савремен начин довела у везу визуелни идентитет дворског комплекса на Топчидеру, његово обликовање и организацију са елитним културним обрасцима оновременог Балкана, истичући евидентну тежњу кнеза Милоша да свој владарски идентитет пажљиво диференцира и постепено сасвим јасно издвоји од образаца актуелних супротстављених цивилизација.

Књига *Топчидер – двор кнеза Милоша Обреновића* садржи 181 страну основног текста са 53 илустрације у боји, иза којих следе сажетак на енглеском, детаљна библиографија с наведеним изворима и литературом, списак скраћеница и речник мање познатих позајмљеница, који олакшавају читаоцу разумевање различитих појмова у тексту, и на самом крају индекс. Основни текст у којима су изнета виђења и проблематизовани различити аспекти двора у Топчидеру подељен је на три главна поглавља, од којих свако садржи неколико мањих идејних целина и потпоглавља.

На самом почетку, у *Уводу*, истакнуто је да је структурна подела књиге свесно замишљена тако да читаоцима пружи бољу прегледност тумачених

проблема, али и могућност да се слободније крећу кроз сам текст без нужности праћења наметнутог тока наратива, што је доста успешно и реализовано па се читалац може упустити у произвољни директан приступ издвојеним сегментима текста који исцрпљују поједине феномене чиме се, донекле, може објаснити и изостанак закључних разматрања.

У првом делу књиге *Идеологија простора – Топчидер и његова рецепција у XIX веку*, Митровићева кроз три целине истражује и тумачи историјат и значај самог подручја Топчидера у топографији Београда, износећи основне кнежеве разлоге за одабир баш ове конкретне позиције за нови двор, уз компаративну анализу одабира претходних локација Милошевих резиденција. Изневши тезу о Топчидеру, као једном о најважнијих меморијалних места династије Обреновић, ауторка је поставила основе идеје о симболичком потенцијалу двора и његовој спрези са владаром коју ће касније детаљно разложити у трећем сегменту своје књиге.

Изузетно важан допринос историографији новијег градитељства наше престонице Катарина Митровић даје средишњом и уједно највећом целином студије која носи назив попут саме књиге *Топчидер – двор кнеза Милоша* и у којој представља недовољно познату историјску реконструкцију дворског комплекса у Топчидеру. Будући да је услед фрагментарности грађе готово немогуће начинити прецизну хронологију, покушај да се начини овакав хронолошки преглед свакако је вредан респекта. Наводећи многобројне релевантне изворе и литературу, ауторка је веома исцрпно и темељно представила историјскоуметничку и архитектонскоурбанистичку генезу двора и придворне цркве, расветљавајући истовремено и историју изградње придворних зграда с посебним освртом на пејзажно уређење. Кроз анализу различитих стилских, естетских, техничких и историјских аспеката, непрестано указује на то да је „компилација естетских критеријума“ директан одраз сложене мултикултуралне климе Балкана и све време подсећа на неопходност ширег сагледавања перцепције

и интерпретације двора. Обликовање, хијерархију и намену простора дворског комплекса у Топчидеру, ауторка аргументовано тумачи у директном односу визуализације свакодневних, духовних и церемонијалних активности владара. Посебно се у овом делу књиге истичу целине које се баве реконструкцијом ентеријера, у којима Митровићева не само да даје прецизну и суптилну ликовну анализу већ пружа разрешење порекла и идентитета одређених обликовних форми. Да би боље употпунила слику о кнезу Милошу и његовом двору, ауторка се посебно осврнула на период владавине уставобранитеља истакавши необично важне интервенције у простору Топчидера којима је значајно одређен његов каснији контекст.

Треће и закључно поглавље *Топчидерски двор и репрезентација владара* износи детаљна тумачења и разраде теоријских поставки из првог дела, о двору као репрезентативном и визуелном систему који једновремено функционише као инструмент и репрезентација Милошеве власти. У три мање целине ауторка афирмише неколико виђења из различитих визура и аспеката сложеног вишеслојног симболичног корпуса дворског комплекса у Топчидеру и поново истиче важност и активну улогу коју је имао у процесу конструисања и визуализацији политичких циљева кнеза Милоша.

Катарина Митровић је користећи појмовну апаратуру историје уметности обрадила у својој књизи многобројне историјске изворе и изнела на видело читав низ мало познатих чињеница, чиме је обогатила позитивна знања о двору у Топчидеру. Истовремено, употребом различитих методолошких искустава сродних дисциплина, она је поставила једно ново схватање дворске културе, које се може критички преиспитивати али свакако не и заобићи у даљим изучавањима сличних или сродних тема.

На крају, али не и без значаја, посебно је задовољство изрећи похвале техничком уреднику на рачун дизајна и складне ликовне обраде књиге, која ефектно доприноси свеукупном одличном утиску.